

SAMOMORILNOST MLADIH

Darinka Džananović

UDK/UDC 616.89.-008.441.44-053.5/.7

YOUTH SUICIDE

DESKRIPTORJI: *samomor; otrok; adolescenca; otrok vedenje*

DESCRIPTORS: *suicide; child; adolescence; child behavior*

IZVLEČEK – *Opisane so glavne značilnosti samomorilnega vedenja šolskih otrok in mladine od 7. do 18. leta starosti v SR Sloveniji. Prikazane so starost, spol, izobrazba in regionalna pripadnost mladih samomorilcev. Naveden je tudi način oziroma domnevni motiv samomorilnega dejanja. Zaključek pa nakazuje rešitev, kako pomagati mlademu človeku, ki vidi edino rešitev v begu iz življenja.*

ABSTRACT – *The article presents main characteristics of suicidal behavior in school children and youth from 7 to 18 years of age, together with the data on age, sex, educational level and place of living of young persons who attempted or committed suicide. Cited is also the supposed motive of suicidal behavior. The article closes with a proposition on how young people to whom flight from life seems the only possibility, could be helped.*

Nedvomno samomor v okolju manj odmeva, kadar se za to skrajno rešitev življenjskih stisk odloči starejši, bolehen ali kakorkoli drugače prizadet človek. O samomorilnem vedenju mladih se v javnosti pravzaprav malo govori, vsaj med nestrokovnjaki. Vendar pa ta pojav med mladimi ni tako redek. O tem zgovorno priča tudi podatek, da v SR Sloveniji letno poskuša storiti samomor od 105 do 175 mladih, življenje pa si vzame od 20 do 24 mladostnikov v starosti 7 do 18 let.

V sredstvih javnega obveščanja tu in tam preberemo kako zgodbo s tragičnim koncem. Vest nas sicer pretrese, kaj kmalu pa zadevo pozabimo.

Samomor mladega človeka, mladostnika ali celo otroka v očeh odraslih, življenjsko bolj izkušenih, ne najde niti pravega opravičila niti razumevanja. Tudi v primeru samomorilnega poskusa se vedemo podobno. Mladega človeka, ki z dejanjem opozarja okolico na svojo stisko, ne obravnavamo dovolj resno. Vse prevečkrat dobi dejanje pečat izsiljevanja. Premalo se zavedamo, da je poskus samomora dejansko obrnjen k življenju. Kajti mlad človek, ki se zaradi težav znajde v slepi ulici, si poskuša vzeti življenje, da bi druge opozoril na svoje težave in jih tako poklical na pomoč. Zato strokovnjaki samomorilni poskus imenujejo tudi »apel« ali preprosto »klic na pomoč«.

Tako samomorilni poskus kot samomor sta odraz želje časa trajajoče krizne situacije. Do trenutka odločitve, ko se mlademu človeku zazdi edina rešitev smrt, lahko pride zaradi povsem vsakdanjega vzroka: nezadostna ocena v šoli, spor s starši, prepir s prijateljem . . .

Samomorilno vedenje šolskih otrok v SR Sloveniji

Umrljivost mladih v SR Sloveniji zaradi samomorov Enota za šolsko medicino Univerzitetnem zavodu za zdravstveno in socialno varstvo vsako leto izdela analizo umrljivosti šolskih otrok in mladine od 7. do 18. leta starosti. Analizo pripravi na podlagi podatkov, ki jih dobi na Zavodu SRS za statistiko in Centru za izvenbolnišnične psihiatrične dejavnosti v Ljubljani. Po tako zbranih in obdelanih podatkih so v SR Sloveniji že vrsto le najpogostejši vzrok smrti zaradi nezgod pri šolskih otrocih in mladini prometne nezgode, na drugem mestu pa so samomori. Tudi ta podatek potrjuje dejstvo, da kažemo Slovenci veliko nagnjenost do samomora.

Od leta 1980 do 1985 je v SR Sloveniji storilo samomor 135 mladih (tabela št. 1).

Tabela 1: Umrljivost zaradi samomorov med mladimi od 7. do 18. leta starosti v letih 1980 – 1985 (absolutne številke)

Spol	Leto					
	1980	1981	1982	1983	1984	1985
dečki	17	13	9	17	14	17
deklice	9	8	10	7	4	7
skupaj	26	21	19	24	21	24

V letu 1985 je bilo v SR Sloveniji registriranih skupno 677 samomorov. V starostni skupini od 7. do 18. leta jih je bilo 24, kar pomeni 3,6 odstotka.

Samomorilni poskusi med mladino v Sloveniji Tudi število samomorilnih poskusov je bilo v tem obdobju zaskrbljujoče visoko, še zlasti, če upoštevamo oceno strokovnjakov, da je prijavljena le ena desetina vseh poskusov. Vzrok za to je nedosledno poročanje zdravstvenih ustanov o tem pojavu (tabela št. 2)

Tabela 2: Samomorilni poskusi med mladimi od 7. do 18. leta starosti v letih od 1980 – 1985 (absolutne številke)

Spol	Leto					
	1980	1981	1982	1983	1984	1985
dečki	27	28	20	20	47	16
deklice	128	132	104	101	128	89
skupaj	155	160	124	121	175	105

Mladi samomorilci po starosti Starostna meja samomorilcev se vztrajno niža in tudi med osnovnošolci samomor ni več redek. V zadnjih petih letih so bili kar štirje samomorilci stari komaj deset let. Največ samomorov med šolsko mladino pa je med 16. in 18. letom starosti (tabela št. 3).

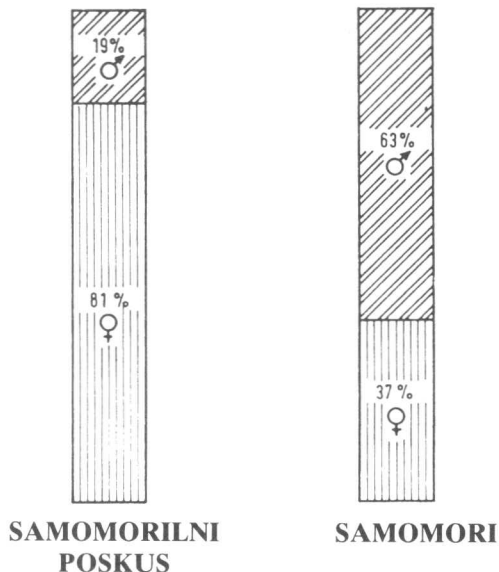
Tabela 3. Samomori med mladimi v letih 1980 – 1985 po letih starosti (absolutne številke)

Leto	Starost v letih												Skupaj
	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
1980				1		1		1	8	7	4	4	26
1981						1	1		4	2	8	5	21
1982					1		1	1	4	2	8	2	19
1983					1	2		1	3	5	4	8	24
1984			1			1			3	4	2	10	21
1985				2	1	1		1	3	3	4	9	24

Značilnosti samomorilnega vedenja mladih po spolu Tako kot pri odrasli populaciji je tudi med mladimi, ki naredijo samomor, več fantov kot deklet.

Obratno velja za samomorilni poskus. Med mladimi, ki so poskušali storiti samomor, je le 19% dečkov in 81% deklic (grafikon št. 1)

Grafikon št. 1. Samomorilni poskusi in samomori pri šol. otrocih in mladini po spolu v letih 1980 – 1984

Samomorilna dejanja mladih po regijah Po številu samomorilnih dejanj mladih izstopa mariborska regija, sledijo pa ji ljubljanska, celjska in novomeška.

Način samomorilnega dejanja Pri načinu samomorilnega dejanja mladostnikov obstajajo določena nenapisana pravila, ki so specifična za samomorilne poskuse oziroma samomore. Situacija je podobna kot pri odraslih samomorilcih.

Najpogostejša oblika samomora med šolsko populacijo je obešanje. V glavnem se za tak način odločajo dečki, medtem ko so za dekleta značilnejše utopitve in

skoki z višine oziroma pod vlak ali avto. Vedno pa se med mladimi najde tudi kdo, ki si vzame življenje z zastrupitvijo ali pa z ustrelitvijo.

Pri samomorilnih poskusih mladostniki najpogosteje sežejo po tabletah, običajno v kombinaciji z alkoholom. Od zdravil so to najpogosteje pomirjevala in sredstva proti bolečinam, včasih pa tudi kakršnokoli sredstvo, ki je takrat pač na voljo. Številni poskušajo storiti samomor z rezanjem žil. V zadnjem času je še posebej pogosta kombinacija, ko mladostnik zaužije večjo količino tablet z alkoholom in si prereže tudi žile. Redkejši pa so poskusi obešanja ali skoka z višine.

Tabela 4: **Najpogostejši načini samomorilnih poskusov in samomorov med mladimi**

Samomorilni poskus		Samomor	
Rang	Način	Rang	Način
1	zastropitev	1	obešanje
2	kombinacija	2	zastropitev
3	rezanje žil	3-4	skok pod vlak
4	obešanje	3-4	ustrelitev s puško
5	skok z višine	5	utopitev

Izobrazba in zaposlitev Zanimiva je struktura mladih samomorilcev glede na izobrazbo in zaposlitev. Opazamo, da je med njimi največ učencev, sledijo jim delavci in mladi brez zaposlitve. Najmanj pa je med mladimi samomorilci kmetov.

Domnevni motiv Vedno nas najbolj zanima razlog, ki je pripeljal mladega človeka do takega dejanja. Dejanski razlog težko ugotovimo, zato raje govorimo o tako imenovanem »domnevnem motivu«. Pretresljiva je ugotovitev, da so številni mladi, ki so končali življenje s samomorom, prej že nekajkrat s poskusom samomora opozarjali okolico na svoje težave.

Zelo pogosto so med razlogi ugotovili šolski uspeh, še zlasti v letu 1984 in 1985, ko je bil šolski neuspeh po pogostosti na prvem mestu (tabela št. 5).

Tabela 5: **»Domnevni motiv« za samomor pri mladih od 7. do 18. leta starosti v letu 1985**

Domnevni motiv	Skupno	Moški	Ženske
neustrezne razmere doma	4	4	–
šolski neuspeh	6	4	2
nesrečna ljubezen	4	1	3
osamljenost	1	1	–
telesna bolezen in invalidnost	4	2	2
brezposelnost	2	2	–
drugo	1	1	–
ni razvidno	2	2	–
Skupaj	24	17	7

Očitno obstaja tesna povezava med vse večjimi zahtevami šole in visokim odstotkom mladih samomorilcev. O tem zgovorno govorijo tudi podatki, da je samomorilnih dejanj največ prav ob koncu šolskega leta. Ob tem se ni moč izogniti

tudi razmišljanju o šolskem sistemu. Otroci preživijo v šoli praktično pol dneva, šola jih vsestransko preobremenuje. Od mladostnika v obdobju, ko njegovi ineteresi še niso stabilizirani zahteva preveč. Že pri petnajstih letih se mora odločiti za poklic, hkrati pa ves čas živi pod stalnimi pritiski s strani staršev, šole in okolice. Kajti o njegovi nadaljnji usodi bo na koncu odločalo zaključno spričevalo osnovne šole, oziroma tudi posamezne ocene iz višjih razredov osemletke . . .

Vedno večjim zahtevam sledijo tudi vedno večje zahteve staršev. Otrokova stiska se na ta način smo še večja in pogloblja.

Znana je torej povezava med veliko zahtevnostjo šole in odstotkom samomorilnosti mladih, hkrati pa neustrezne družinske razmere in slabi družinski odnosi vplivajo na uspeh v šoli in narobe. Družina kot osnovna celica družbe izgublja svoj pomen. Življenjska naglica je kriva, da smo se ljudje odtujili drug od drugega, spremenili so se tudi medosebni odnosi znotraj družine.

Kako pomagati in preprečiti najhujše?

Veliko in največ lahko naredijo doma starši. Njihova osnovna naloga je vzgajati in gojiti pristne medosebne odnose v družini. Le na ta način se bo otrok zatekel po pomoč k staršem, kadar bo v težavah. Starši lahko zaprosijo za nasvet tudi strokovnjake šolskih svetovalnih služb, svetovalnih centrov ali centrov za socialno delo.

Preventivno lahko delujejo pedagogi in šolska svetovalna služba. Pravočasen pogovor z učencem in njegovimi starši o učnih težavah lahko prepreči marsikateri nesrečen zaplet in usodne posledice.

Mladostniku lahko pomagajo poiskati pot iz krize tudi zdravstveni delavci; pri tem ne mislimo samo na psihiatre, pač pa predvsem na zdravstvene delavce, h katerim se mladostnik najprej zateče.

Že v šolskih dispanzerjih bi morali zdravniki in medicinske sestre nameniti več pozornosti rizičnim otrokom in biti bolj pozorni na stiske mladih, zaradi katerih iščejo pomoč pri šolskem zdravniku. Pri marsikom je duševna stiska videti kot telesno obolenje. Tudi v službah nujne medicinske pomoči, kjer se zdravstveni delavci pogosto srečujejo z mladimi, ki so poskušali storiti samomor, bi morali konkretne primere obravnavati bolj celovito, predvsem pa temeljiteje.